

Tuinieren op een gloeiende sintel

De natuur zou alleen maar prachtig zijn, als je niet zou weten dat er ook lijden is. En hoe meer bewustzijn, hoe erger het lijden. Bewustzijn is geen benijdenswaardige eigenschap, want het stelt ons weerloos bloot aan de wrede schone onverschilligheid van de kosmos. Wij leven, verloren in een onvoorstelbaar vreemd universum, op een gloeiende sintel op een broze korst van gestold schuim. De fysica bedreigt de biosfeer met ijs en vuur, en al wat leeft strijdt met elkaar op leven en dood. Als het u in uw tuin nog niet is opgevallen kijkt u maar eens naar enkele natuurseries op de televisie.

Walvissen verorberen een halve ton krill per dag. Hoe zou dat zijn voor het krill? Hoeveel levende beesten per ton krill? Voor krill-kreeftjes vertegenwoordigen walvissen ongetwijfeld het absolute kwaad. Je kan op het kleine scherm in je huiskamer de angst zien in de ogen van de gnoes die levend door leeuwen worden verslonden. Je ziet er hoe onschuldige konijntjes door roofvogels uit hun vrolijke leventje worden geplukt. Afgezien van de onuitstaanbare muziek die er meestal overheen gezet wordt om het gekraak van de botten te overstemmen, behoren deze wrede scènes tot de meest deprimerende manifestaties van de natuur. Maar het allerergste vind ik nog, dat de big die de beste tepel kan veroveren een levenslang voordeel heeft, zodat hij later gegarandeerd wint in het gevecht om de wijfjes. Want mannetjes moeten elkaar naar het leven staan om zich te kunnen voortplanten. De natuur werkt nu eenmaal met onvoorstelbare overvloed, en dat moet wel gepaard gaan met overkill. Bewijst dit het bestaan van het kwade? Ach, het leven ontwikkelt zich waar en hoe het zich kan handhaven.

Bij mensen is dat niet anders. Wij staan elkaar naar het leven om Lebensraum. Te vuur en te zwaard hebben wij de jachtvelden ingepikt van de laatste vreedzame volkeren die nog min of meer in harmonie met de natuur leefden. Of we dat nu willen of niet, wij zijn door de evolutie niet als producenten op de wereld gezet maar als consumenten, tegelijk toegerust met een onverwoestbare drang om ons voort te planten. Er is geen prangender probleem voor de mensheid dan de overbevolking met de daaruit voortvloeiende overschrijding van de draagkracht van het ecosysteem aarde. Hoe tra-

gisch-ironisch dat net nu we de technologie bezitten om de meest exotische biotopen te verkennen, de laatste paradijzen door ons toedoen verdwijnen. Het kan ook ons fataal worden, tenzij we wijs genoeg worden om onszelf in het ecosysteem in te passen zonder het wezenlijk aan te tasten. Wij mensen dorsten misschien naar evenwicht en stabiliteit, maar de natuur taalt er niet naar. De verdwijning van de mens zou niet het einde van de wereld zijn. Maar sta me toe dit geen aanlokkelijk vooruitzicht te vinden.

Waarin verschillen wij mensen eigenlijk van bevers die keuvelend de winter doorbrengen in hun knusse holletje in hun zelfgebouwde burcht met hun zelfverzamelde voorraden in hun zelf aangelegde moeras? Ook bevers veranderen hun omgeving. Alleen zijn wij daar zo goed in geworden en zijn we met zovelen, dat we deze hele planeet zijn gaan domineren. Er is dus wel sprake van enig schaalverschil. Daardoor lijkt het doen en laten van de mensheid als geheel het karakter te krijgen van een onontkoombaar natuurfenomeen dat voor het leven op aarde vergelijkbare gevolgen begint te krijgen als overstromingen, aardbevingen, vulkaanuitbarstingen en meteorenregens. Moraalridders willen ons daarover een schuldgevoel aanpraten. De vernietigende kracht van de mensheid speelt zich echter niet af op het niveau van de individuele schuld, maar van de populatie als geheel.

Is er dan helemaal geen hoop? In niets verschillen wij van de bevers, behalve door hoe wij trachten de natuur te doorgronden, ook onze eigen tegenstrijdige natuur. Mensen zorgen ook voor elkaar. Mensen maken kunst. Mensen hebben bewustzijn, hart en verstand, begrippen als gerechtigheid en bedrog, gevoelens als liefde, haat, afgunst en mededogen. Wat kunnen wij anders doen op een vulkaan, dan dansen? Terwijl we naar het zwarte gat toe vallen, terwijl angst ons het hart toeknijpt, blijven we dromen van Eden en verlangen naar het paradijs. Eén alternatief dat ons rest is de natuur in onze tuinen te koesteren. Blij te zijn met de sneeuwkllokjes en de sleutelbloemen die nu al in november bloeien. Kan tuinieren een vorm van dansen zijn?

Johan Heirman

